

Conversa amb l'amo en Joan Moranta el 7 de març de 1987

L'amo en Joan Moranta treballa actualment de jurat de sa Pobla, a la Cambra Agrària. Va ser el primer buferer que vaig conèixer el dia que vaig començar la feina, el 2 de gener de 1986. Record bé que havia quedat amb ell al bar del Mercat i era un dia molt fred. Quan havia demanat el meu cafè m'hi va fer posar un bon raig de canya, "per llevar el fred", i allò va ser el meu batiament en terres pobleres.

Poc després ja trescàvem pel caminonet obert pels caçadors al Camí dels Polls, en aquell temps totalment abolit, anegat i ple de susses i canyet. Allà me va ensenyar a llegir en el fang i a l'aigua la fressa deixada per caçadors o pescadors. Ell ho sabia de primera mà.

L'amo en Joan Moranta és molt magre, sempre ho ha estat i té conversa i anècdotes per armar un bon feix de bagatge.

Aquesta conversa la vaig gravar damunt es malecò des Torrent de Sant Miquel, en el que hi tenia un tall de canyes i assegut en un banquet anava tallant a les mides corresponents.

"Quan tallàvem ses canyes cada any, saps que ho era de guapo, i podies passejar per dins es canyar.

Jo un any vaig comprar sa bova per un altre, que era en Joan *Llecó*, que també va estar de vaquer aquí i amb so mateix comprar ses canyes vaig comprar sa bova a en *Tugores* per aquest al·lot, que quan havia acabat amb ses canyes se posava a sa bova, ja que s'aigo se n'havia anat un poc dins es maig, juny...però ara ja no és igual.

A Campanet hi ha un homo que treballa sa canya, li diuen es Covoneret, aquest fa covos i paners...

Si jo ara anàs amb la intenció de fer-ho ben net, com abans, a cada lloc on serr faig un munt i li pec foc, allà on se cert que no passarà i queda tot es redol net...ara aquí no hi perd massa temps perquè és envantet...perquè mira, jo t'ho explicaré: ara, aquesta canya mateixa, de tallar-la d'hora a no tallar-la, veus tot això que ja ha tret és pes que jo he de tragar... tot això jo ho aprofitava, ara no, ara només agaf lo que necessit, lo que tenc venut; veus ara, aquesta que és drete i llarga serà un espolsador... veus ara això que ha quedat d'1 m, això pelat –si ara l'em vesis xapar amb so guinavet quedaries amb sos cabells drets -, idò aquesta pelada la serravem a metro, agafavem es xapador i fèiem tres esquerdes i llavonses ho feiem teixit... teixíem amb uns tal·lesos, ses dones, sa meva dona, sa cunyada i sa sogra... i així quedava amb quatre fils i fèiem rollos de 10 mts, llavonses es guixaines hi posaven es guix. Això ho he fet durant vint anys, jo ara que sé...

Però així i tot, si no fos que és molt envant, totes aqueixes de ses que només trec un mànc de granera, per exemple aquesta me serviria, però ara no me serveix...però jo t'ho diré: ara aquesta, duita a n'és poble, serveix per emparrar domatigueres, per fer una encanyissada de sostre, en fin, llavonses l'aprofitàvem tota.

... des Pas d'en Franco per avall, damunt es malecò de sa Siurana, allà hi va passar sa pala per fer es camí net enmig, però perquè hi passaven es bous p'enmig de ses canyes, i si t'hi fitxes veuràs com fa dues partions i enmig no n'hi ha de canyes.

... es canyet només s'aprofitava per fer paper, o per fer fems segons quina casta de canyet.

... a n'es malecò de sa Siurana m'hi vaig posar a tallar la setmana passada canyes per domatigueres, però ho trobàvem molt brut, molt de batzer i vaig veure aquestes d'enmig des torrent. Quan m'hi vaig haver posat vaig veure que eren massa bones per domatigueres i en trec mànecs de granera d'1,10 m i també vaig fer un altra pensament: un cop tallats i fets es manats seran molts bons de treure. Els d'espolsador són massa gruixats per fer mànecs de granera. Ses de domatiguera són més primes i fan 2,10, 2,20 mts. Llavonses cada any en fèiem per planter d'ametler : a Moscari i a Selva cada any lis n'havia de fer un viatge de dos-cents feixos de seixanta canyes un, o sigui dotze mil canyes.

Una canya l'aprofitàvem tota, per exemple aquesta mateixa: sempre cercàvem allà on era més recta...s'idea és ara aquest primer tros serà per un mànec de granera i darrera serà per la resta, perquè ara aquest bocí que pareix que no serveix, un temps teníem sa mida de seixanta o de noranta i el tornàvem a tallar aquí, amb lo que només quedava es capollet; perquè fèiem segons sa mida que hi restàs: canyisset de noranta, de metro, de metro deu, metro vint i seixanta... ara això ho fèiem cinc esquerdes i ho teixien. Com que en aquell temps sempre feien els cels rasos i hi havia bigues o perllongues que no venien bé o quedava un tros de 60 o d'1 m, per això teníem diferents mides.

Per exemple d'aquesta podria treurer'nen tres mànecs de granera, però es primer és massa gruixat, per lo que farem un espolsador, des segon tros farem un mànec de granera i lo que queda una vegada passat pes borino (peladora)és una trossada d'1,20 m per encanyissada, o sigui només queda..."

... emperò els tal·lesos ja els hem cremat... en teníem tres en aquell temps i jo feia graneres cada dia. Érem setze que fèiem feina: cinc dones, llavonses es cunyat i jo i quatre o cinc peladors i es sogre.

A n'es garballó per ses graneres també el segava jo. Mos posaven en es mes d'abril, vint-i-quatre o vint-i-cinc d'abril i segàvem dos mesos de palma i l'havia d'assecar, aplegar i traginar.

Entre ses canyes –que m'hi posava a primeries o últims de desembre per preparar-ho i passat nadal començava a tallar- i quan acabàvem amb ses canyes que érem a n'es març, no me n'adonava i érem dins Abril i cap a sa costa, a sa muntanya: Son Siurana, son Barba, Son Simó, son Siurana de baix, Ca'n Faveta... tot això ho segàvem noltros, lo que havíem de donar es temps, si per exemple teníem cinc costes en marxa – Costa és un mont, un coster – perquè cada tres anys, quatre millor, no ho podies segar i havies d'intercalar ses costes per tal que reprengués. Idò me posava a últims d'abril a ses palmes i érem a s'agost quan acabàvem i no me tornava a donar compte quan érem altra vegada a ses canyes.

Sa canya que hi havia a sa Bufera no mos bastava, tallàvem a cas Bagot i tot es malecò fins es Pont Nou i anàvem a comprar motes de canya a Artà, Sant Llorenç, Capdepera, Son Servera, Son Corb... , amb sa moto, amb un homo llogat darrera i quedàvem a jeure a un sostre, i

sopàvem allà i després d'haver sopat fèiem lligams de càrritx, per lligar els feixos, segàvem dues manades de càrritx i en haver sopar fèiem es lligams per lo sen demà lligar. A Sant Llorenç ho fèiem de càrritx perquè no hi havia esquera; a sa Bufera fèiem lo següent: els homes mateixos que llogàvem feien els lligams ells, anava dins es tracte que els feixos havien d'estar lligats...es traginer era a compte nostro; idò venien aquí i feien dues dietes de segar esquera a n'és Rotlos, ho duien a sa Pobla, allà sa dona d'un d'ells- potser el cap d'ells- se'n cuidava de fer els lligams.

Per fer els lligams s'agafen ses fulles d'esquera des gruix que vulguis tu el lligam, el xapes pe'n mig i el capicules, una vegada capiculat, amb ses mans el fregaves fort, el giraves d'un cap, el te posaves davall es braç, un nuu enmig, i ja estava. A n'és càrritx l'havies de tupar primer un poc, l'agafes, li pegues dos cops i tot lo sec d'abaix fuig i queda guapo...

...per espai de cada dia menjar-se trenta feixos ¡Saps que anam de lluny! Inclús vaig dur un veler de València, de canya ¡de València!... vaig anar a Catarrocha se deia, mecagon s'història si hi torn. Això devia ser devers l'any seixanta tres o quatre; hi anàrem es cunyat i no a comprar i es mateix temps passejàrem... i vérem com estava tot, perquè n'hi havia que feien mànecs de granera, igual que noltros...

Aquí, es que va posar en marxa això de ses canyes va ser en Torrens, són para des batle Torrens, que li deien en *Mama*, també va ser batle de Sa Pobla; també hi havia l'amo en Neca, però crec que era pes mateix temps... llavonses ho traginaven en carro.

Quan era bergantell, devia tenir devers 14 anys me vaig posa a pelar pen *Porret*, vaig xapar canyes un grapat d'anys i l'amo serrava amb una serra com sa que tenc jo aquí.

Llavonses em vaig llevar de ca'n *Porret* i m'en vaig anar a fer feina amb so que seria es meu sogre, perquè anant a fer feina vaig moure sa dona i es sogre no em volia perquè li prenia set anys, ella en tenia catorze, i jo feia es servici, i jo estava emprenyat d'això i que faig!, deix ca seva i m'en vaig anar a aprendre a fer graneres, me pos de granerer... me vaig posar de socio amb un homo que era com qui ser el meu padrí i fèiem graneres tots dos a mitges i m'ensenya s'ofici i quan ja en vaig saber li vaig dir a n'és soci: - m'he de casar l'amo en Miquel i quan me casi mos haurem de separar, perquè posaré graneres, canyes... i aniré a mitges amb so sogre, es cunyat deixarà de fer de picapedrer i vendrà amb noltros- , i me digué i jo i tot Joan que vendré... idò tots cap a ca nostra li vaig dir!

I així me vaig posar a fer graneres i graneretes, perquè es sogre només feia mànecs per vendre a Pollença i jo tallava sa canya i feia sa granera. Tanmateix els mànecs que mos sobraven les veníem perquè fèiem molts de mànecs, a lo millor quatre-cents feixos de 100.

Li vaig dir a n'és cunyat : hem de fer un invent... un borino, una transmissió, un motoret, una corretja, politges... vaig fer venir en Mascaró, un ferrer que fa fer es servici amb jo , i li dic hem de fer un "birombo"... mecagondell, li donaves es feix i el se menjava..., bé, era un motoret rex... teníem es feix fermat i li donàvem a n'és borino amb ses mides que volíem i serràvem ses que volíem... i poc a poc aprenguérem a col·locar-les de tal manera que aprofitàvem fins a ses puntes.

És que de tant de fer-nen un arriba que en sap i no fa falta que la miri a sa canya, sa canya mateixa si és corbada, quan l'agafes te va un moviment de sa ma que dius juep!, és torta, i si és dreta no importa la miris.

Noltros no podíem anar segons ses llunes, perquè si n'haguéssim hagut de fer cas no n'haguéssim tallades ni la meitat...

HISTÒRIES D'UN FURTIU

Jo m'he vist una vegada, en què vaig convidar a un companyero que era novato –era fontaner- li vaig dir: demà a tal hora vens a cercar-me, i amb s'altre companyero amb so que anava de vegades vaig quedar també d'acord; Veiès si s'hi va presentar a les 4,30: bandolera, escopeta... vaig deixar es cotxo a dins es Infernets, prenc malecò (de sa síquia d'en Neca) i ell darrera, arribam a sa síquia des Polls, travessam pes pas d'en Neca, agafam sa síquia d'en Moix i per endins -una roada, un blanquet... trepijaves es canyet i feia crec-crec -, patatim patatim per endins; quan vàrem ser a n'es segon taulell o a n'es tercer sent es companyero –en Llorenç Puig, es que passetja lleixiu per sa Pobla, : Joan, Joan, torna enrera!; torn enrera i me trob es companyero que mediu, en Joan que permí ha caigut dins sa síquia... jo i ell mos n'anam cap a sa síquia i ell ja havia sortit i havia deixat s'escopeta dedins, la va cercar una estona – amb aquell fred- i la va arribar a trobar. “Saps que pots fer, li vaig dir: tornes per aquí on hem vengut i dins es meu cotxo hi ha roba eixuta” “No, no, no ho trobaré, deia ell, és igual, per envant”.

Seguírem i quan clarejava jo vaig passar dins es Rotlos i ell va quedar a n'es malecò contrari, a s'altra part...bé, va prendre es trot i no s'agontava damunt es malecò. Vaig tirar un trò i en vaig matar set de siuladors, i es cus era jove, tenia set mesos i feia una miqueta d'oratget i els feia enllà de cada vegada. Quan m'en va haver duit tres, els altres quatre ja eren molt envant i es cuset venia amb sa llengo defora.../... quan m'en va haver duit dos més vaig entrar jo en es lliser des rotlos per ajudar-li mecandodell... posava un peu i no podia treure s'altra i cada vegada m'enfonsava més; saps que vaig fer?: agaf s'escopeta i l'em pos davant, l'agaf amb ses dues mans i m'estenc damunt ella i poc a poc vaig poder sortir... te dic que vaig quedar regirat!

A n'es Canal de'n Pujol hi vaig anar una vegada, anava tot sol i vaig anar a Amarador i a s'enfront de tot des Canal d'en Pujol hi havia fotges – jo ho sabia que serien allà perquè hi havia anat es dia abans a mirar-ho; sempre hi anava un dia abans i així sabia on seria la caça. Me gir i pam, pam, pam...n'entaferr tres, setze n'hi va haver - hi havia l'amo en Sebastià, feia poc que havia vengut i era puta- per fer via me trec sa roba i me tir i vaig quedar tancat pes fred, no sabia nedar fins que vaig reprendre, perquè era a n'es mes de febrer i hagués pogut tenir un colapso, sa sang presa, ves... idò setze, sense comptar ses ferides!.

Una altra vegada m'en vaig cap a n'es Rotlos, a n'es lliser Gran – jo ja sabia que vendria l'amo en Sebastià- i venia un tall de cel-les i siuladors, pam!... tres en caigueren i amb això es cus ja m'havia duit, just era a n'es lliser quan se'n tornava i ja vaig veure voltar es barquet a sa síquia d'en Moix –jo ja sabia cert lo que faria- el veig voltar –jo ja no vaig esperar es cus- arranc, i te dic que era falaguer, dic ell em veurà que partiré, tornarà enrere a agafar sa Gutzi, pujarà cap a Ca'n Blau, Son Carbonell i pes Camí des Polls. Hi vaig esser jo primer que ell, me vaig asseure a

n'es camí. El me veig venir i ja flastomava, però res va poder fer perquè no podia provar que era jo que hi havia estat.